

ve neşrini Otto Pretzl yapmış (I-II, Kahire 1932-1935), ayrıca kitap için ayrıntılı bir fihrist hazırlamıştır. 5. Ebû Ubeyd Kâsım b. Sellâm, *Fezâ'ilü'l-Kur'ân ve âdâbüh* (Ernest Eisen ile birlikte; bk. *DIA*, X, 245).

Pretzl bunların dışında bazı çalışmalar yapmışsa da tamamlayamamıştır. Bunlar arasında Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ'nın *Me'âni'l-Kur'ân*'ı başta gelmektedir (Pretzl, XIII/11-12 [1933], s. 491). Ayrıca İslâm kavimleri tarihiyle ilgili bir eser hazırlamaya başlamıştır. Müellifin *Studia Islamica*'nın çeşitli sayılarında İslâm'ın ilk dönemine ait bazı eserlere ve müelliflere dair makaleleri vardır (Necîb el-Akikî, II, 463; Spitaler, XCVI [1942], s. 169-170). İbn Seb'in'e nisbet edilen *el-Ecvibetü's-Şıkkıliyye*'yi Otto Pretzl Almanca'ya çevirmiş, ancak henüz neşretmemiştir. M. Şerefeddin (Yaltıkaya) bu eseri tek nüshasından tercüme ederken İstanbul'da bulunan Pretzl ile karşılaşmış, Pretzl tercümeyi yayımlamaktan vazgeçip bu işi ona bırakmış (*Sicilya Cevapları*, tercüme edenin girişi, s. 1-2) ve eser *Sicilya Cevapları* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1934). Mişâl Cuhâ, İbn Hâleveyh'in *Muhtaşar fi Şevâzî'l-Kur'ân min Kitâbi'l-Bedî* adlı eserini (Kahire 1934) Pretzl'in neşrettiğini söylüyorsa da (*ed-Dirâsâtü'l-'Arabiyye*, s. 203) bu doğru değildir. Kitabın edisyon kritiği hocası Gotthelf Bergsträsser tarafından yapılmış, hocasının ölümünden sonra yayımlanan eserin basım aşamaları muhtemelen Pretzl tarafından gerçekleştirilmiş ve karışıklık buradan doğmuştur.

BİBLİYOGRAFYA :

Otto Pretzl, "İnâyetü'l-müsteşrikin bi'l-Kur'ânî'l-Kerîm ve 'ulûmih", *MMIAdm.*, XIII/11-12 (1933), s. 489-491; a.mlf. – Gotthelf Bergsträsser, *Geschichte des Qorâns: Die Geschichte des Qorântexts*, Leipzig 1938, Otto Pretzl'in girişi, s. VII-IX; İbn Seb'in, *Sicilya Cevapları* (trc. M. Şerefeddin [Yaltıkaya]), İstanbul 1934, tercüme edenin girişi, s. 1-2; A. Jeffery, *Materials for the History of the Text of the Qur'an*, Leiden 1937, s. X, 4; a.mlf., *The Qur'an as Scripture*, New York 1952, s. 103; a.mlf., "Progress in the Study of the Qur'an Text", *MW*, XXIV (1934), s. 4-16; A. Scharff, "Otto Pretzl", *Schlussheft des Sitzungsberichts des Bayer, München* 1941, s. 38-39; J. W. Fück, *Die Arabischen Studien in Europa*, Leipzig 1955, s. 315; Necîb el-Akikî, *el-Müsteşrikin*, Kahire 1980, II, 462-463; Mişâl Cuhâ, *ed-Dirâsâtü'l-'Arabiyye ve'l-İslâmiyye fi 'Urubbâ*, Beyrut 1982, s. 202-203; Abdurrahman Bedevî, *Mevsû'atü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1984, s. 53-54; Ahmed Abdülkâdir, "Dr. Muhammed Hâmidullah: Paris ki Çend Yâdeyn", *Daktur Muhammed Hâmidullah* (haz. Muhammed Râşid Şeyh), Faysalâbâd 2003, s. 294-295; Yahyâ Murâd, *Mu'cemü esmâ'tü'l-müsteşrikin*, Beyrut 1425/2004, s. 163-164; Mehmet Emin Maşalı, *Kur'ân'ın Metin Yapısı*, Ankara 2004, s. 130-135; A. Spita-

ler, "Otto Pretzl", *ZDMG*, XCVI (1942), s. 161-170; Zülfikar Tüccar, "Ebû Ubeyd, Kâsım b. Sellâm", *DIA*, X, 245; Muhammed Serdânî, "Pretzl, Otto", *Dânişnâme-i Cihân-ı İslâm*, Tahran 1379/2000, V, 519-520.

ABDÜLHAMİT BİRİŞİK

PREVEZE DENİZ MUHAREBESİ

Barbaros Hayreddin Paşa ile
Andrea Doria'nın
Preveze'de yaptıkları
deniz savaşı
(945/1538).

Osmanlı donanması ile müttefik Haçlı donanması arasında 4 Cemâziyelevvel 945'te (28 Eylül 1538) meydana gelen Preveze Deniz Muharebesi, Akdeniz'de Osmanlı hâkimiyetini kesin olarak belirlemesi bakımından büyük öneme sahiptir. Kanûnî Sultan Süleyman'ın 944'te (1537) Pulya ve Korfu üzerine düzenlediği seferin sonuçsuz kalmasına rağmen Barbaros Hayreddin Paşa'nın dönüştürdüğü Kiklad adalarını ve Nakşa Dükalığı ile birlikte bazı Sporad adalarına ele geçirmesi Osmanlılar'ın yeni hedefleri açısından belirleyici olmuştur. Osmanlılar'ın Ege ve Adriyatik'teki Venedik adalarına ve topraklarına yönelik faaliyetleri karşısında Papa III. Paolo'nun öncülüğünde Şubat 1538'de Hıristiyan devletleri arasında denizlerdeki hâkimiyet mücadelesini kazanmak ve Osmanlılar'ı Akdeniz'den uzaklaştırmak amacıyla bir ittifak yapıldı.

Bu sırada İspanya donanması amirali Andrea Doria'nın Mısır'dan İstanbul'a mal götüren gemileri ele geçirmek için Girit civarında beklediği haberini alan Barbaros Hayreddin Paşa, 9 Muharrem 945'te (7 Haziran 1538) kırk kadirgalik donanmasıyla İstanbul'dan ayrıldı. Asıl amacı Andrea Doria'ya engel olmak ve Adalar denizini Venedikliler'le temizlemek olan bu donanmaya 3000 yeniçeriyle Kocaeli, Teke-ili, Hamîd-ili ve Alâye beyleri de katılmıştı. Barbaros önce Kuzey Sporad adalarından İşkatoz'u ele geçirdi. Bu sırada İstanbul'da hazırlıkları tamamlanan doksan gemilik ilâve donanma ve Sâlih Reis ile Mısır'dan gelen yirmi gemilik filo Barbaros'a katıldı. Gelen bazı gemiler tamire muhtaç olduğundan Gelibolu'ya ve bir kısmı da Eğriboz'a gönderildi. Kalan gemilerle yoluna devam eden Barbaros Hayreddin Paşa, Andre ve Serifos / Koyunluca adalarını ele geçirdiği gibi daha önce fethedilen İstendil ve İşkiroz adalarını vergiye bağlayarak aldığı esir ve ganimetleri yedi gemiyle İstanbul'a gönderdi. 15 Safer 945'te (13 Tem-

muz 1538) Girit önlerine ulaşan ve bir hafta süren akınlarda zaman zaman kıyıya asker çıkaran Barbaros pek çok esir, ganimet ve kale toplarını İstanbul'a yolladı. Bu esnada Kerpe ve Kaşot adalarını fetheden Osmanlı donanması İstanköy civarında iken Anadolu ve adalardan kürekçi ve asker tedarik etti. Daha sonra İstanbul'a adası alındı ve Eğriboz'a giden Barbaros Hayreddin Paşa burada tekrar Sâlih Reis filosu ile birleşti (Celâlîzâde, vr. 320^b-321^a; Kâtib Çelebi, s. 75-78). Venedik'e verilen 1 Cemâziyelâhir 947 (3 Ekim 1540) tarihli ahidnâme Venedik'ten alınan adaların tam bir listesi bulunmaktadır (Gök-bilgin, I/2 [1964], s. 121-128).

Osmanlı ilerlemesini durdurmak üzere kurulan İspanya, papalık ve Avusturya arasındaki ittifaka Venedik, Portekiz, Malta ve Ceneviz'in katılması ile Andrea Doria kumandasında büyük bir Hıristiyan donanması meydana getirildi. Korfu'da Şevval 944'te (Mart 1538) toplanmaya başlayan müttefik donanması, 12 Rebîülâhir 945'te (7 Eylül 1538) tamamlanarak Narda körfezinin kuzey girişindeki Preveze Kalesi'ni kuşattı. Bunu haber alan ve derhal Eğriboz'dan ayrılan Barbaros Hayreddin Paşa, Turgut Reis kumandasında yirmi gemilik bir gönüllü filosunu öncü olarak yolladı. Turgut Reis, Zenta sularında kırk gemilik bir düşman filosu ile karşılaştı ve durumu Modon'da bulunan Barbaros'a bildirdi. Buna karşılık Zenta'daki bir müttefik filosu da Preveze'ye giderek Andrea Doria'yı Osmanlı donanmasının gelişinden haberdar etti. Bunun üzerine Preveze'den ayrılan müttefik donanması Korfu'ya çekildi. Barbaros da Preveze Kalesi'nin tahrip edilmesine karşılık Kefalonya adasını yağmaladı. 29 Rebîülâhir 945'te (24 Eylül 1538) Preveze Kalesi'ne gelip burayı tamir ve tahkim ettikten sonra körfezde hazır durumda beklemeye başladı. Ertesi gün yeniden Preveze açıklarında demirleyen müttefik donanmasının mevcudu, bilgiler farklı olmakla beraber İspanya ve Portekiz seksen kalyon, Venedik on kalyon ve yetmiş kadirga, papalık otuz altı kadirga, Malta on kadirga, Ceneviz bir kalyon ve elli iki kadirga ile diğer devletlere ait kırk dokuz kalyon olmak üzere toplam kare yelkenli 140 kalyon, 168 kadirga ve pek çok nakliye gemisiyle 55.000 askerden oluşuyordu. Buna karşılık Barbaros'un donanmasında kadirga türü 122 gemi ve 20.000 asker bulunuyordu (Celâlîzâde, vr. 323^a; *Mehmed b. Mehmed er-Rûmî'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbâr*, vr. 58^b; Kâtib Çelebi, s. 78-79; Bradford, s. 185-186).

Aradaki güç dengesizliği sebebiyle nasıl hareket edilmesi gerektiği konusunda farklı görüşler ortaya çıktı. Barbaros'un topladığı savaş meclisinde donanmanın Narda körfezinde kalması tavsiye edildi. Sinan Reis ve taraftarları, karaya asker çıkartılarak müttefik donanmasının karşısındaki kıylara yerleştirilmesini, böylece Preveze Kalesi'nin korunmasını tavsiye ediyordu. Barbaros Hayreddin Paşa buna karşı çıkarak Andrea Doria'nın ateş hattına girecek birlikleri kolaylıkla imha edeceğini ileri sürüyordu ve savaşın körfez dışında olmasını arzu ediyordu. Müttefiklerin karar-gâhında ise karaya asker çıkartarak Preveze Kalesi'nin teslim alınması ve Barbaros'un körfezde sıkıştırılması fikri ağır basıyordu. Andrea Doria buna karşı çıkarak bir fırtınanın vukuu halinde donanmayı geri çekmek gerekeceğinden karadaki askerlerin tehlikede kalacağını söylüyordu. Bu plan gereği 23, 24 ve 25 Eylül'de yapılan üç hücum Osmanlı muhafızları tarafından geri püskürtüldü (Bradford, s. 191-192). Körfezin girişi sıg olduğu için müttefik donanmasındaki kalyonlar içeri giremiyordu, fakat giriş kapatıldığından Osmanlı donanmasının da önü kesilmişti.

1 Cemâziyelevvel 945'te (25 Eylül 1538) müttefik donanmasından bir saldırı gerçekleştiyse de onlara karşılık Turgut Reis, Murad Ağa ve Güzelce Mehmed Reis emrindeki Osmanlı gemileri harekete geçerek körfezden çıkmış ve bu saldırıyı püskürtmüştü. 3 Cemâziyelevvel (27 Eylül) Cuma günü Barbaros donanmasıyla körfezden dışarı açılmış ve 6 mil gittikten sonra hilâl şeklinde savaş nizamı almıştı. Vakit geçirmeden bütün kadirgalar baş kısımlarındaki üçer topu ateşlemek suretiyle savaşı başlatmış, Andrea Doria'nın bu şaşkınlıkla donanmasını yanlış bir manevra ile tehlikeli bir konuma getirdiği sırada Barbaros kırk gemilik bir filoyu müttefik donanmasını ikiye ayırmak üzere göndermiş ve bunu gören Andrea Doria donanmasına Korfuya doğru geri çekilme emri vermişti. Bu durum karşısında Barbaros havanın da kararması sebebiyle donanmasını Narda körfezi dışında Preveze önlerinde demirledi.

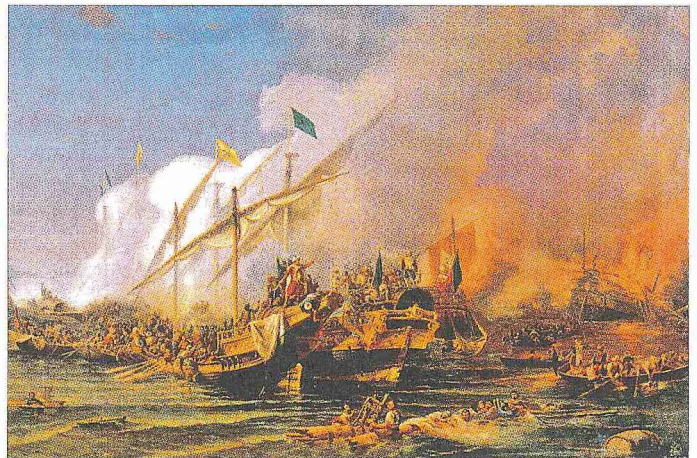
4 Cemâziyelevvel (28 Eylül) günü Andrea Doria, kendisi savaş taraftarı olmamakla beraber topladığı savaş meclisinin kararı gereği savaşmak üzere geri geldi ve onları karşılamak üzere Osmanlı donanması da sıra halinde müttefik donanmasına doğru ilerledi. Barbaros, donanmasını yeniden hilâl şeklinde düzenleyerek kendisi

merkezde, Sâlih Reis sağ kanatta, Seydi Ali Reis sol kanatta, Turgut Reis de gönüllü reislerden oluşan filosuyla bu hattın arkasında yer aldı. Müttefik donanmasında ise İspanya imparatorluk donanmasına kumanda eden Andrea Doria'dan başka Venedik donanmasına Vincenzo Capello, papalık donanmasına Marco Grimani kumanda ediyordu ve donanma komutanları arasında bir fikir birliği yoktu.

Borda düzeninde ve üç saf halinde dizilen müttefik donanmasının ilk sırasının önünde Bondulmier'in emrindeki büyük Venedik kalyonu olmak üzere siper görevi yapacak olan kalyonlar, ikinci sırada kadirgalar ve üçüncü sırada diğer küçük gemiler dizilmişti. Andrea Doria ikinci sıradaki kadirgaların başındaydı. Bu düzene göre iki donanma Preveze açıklarında karşılaştığı sırada rüzgâr güneyden esiyordu ve müttefik donanmasının lehine, Osmanlı kadirgalarının aleyhine bir durum söz konusuydu. Bundan endişelenen ve çaresiz kalan Barbaros kendi askerinin mânevîyatını yükseltmek için Kur'an'daki muhtemelen, "Dilerse O (Allah), rüzgârı durdurur da onun -denizin- üstünde kalakalır" âyetiyle (eş-Şûrâ 42/33), "Ey iman edenler, Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani size ordular saldırmıştı da biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik" âyetini (el-Ahzâb 33/9) birer kâğıda yazdırıp gemisinin iki yanına denize bıraktı. Nihayet rüzgârın kesilmesi ve bu defa müttefik donanmasındaki kalyonların hareketsiz kalması üzerine (*Gazavat-ı Hayrettin Paşa*, s. 204) Andrea Doria öndeki kalyonlardan yoğun bir top ateşi başlattı. Ancak kalyon toplarının menzilinin kısa olması sebebiyle bütün güller denize düştü. Barbaros'un karşı hücumunda kadirgaların top menzilinin daha uzun olması sayesinde önce kalyonlar hedef alınıp vuruldu. Müttefikler ikinci sı-

radaki kadirgalarla Osmanlı donanmasını çevirme harekâtına giriştilerse de ağır top atışı ve Turgut Reis'in çevirme harekâtı ile geri püskürtüldüler. Andrea Doria, Osmanlı donanmasını iki ateş arasına alma planını birkaç kere daha denemek istedi. Fakat her defasında Barbaros'un karşı manevraları dolayısıyla başarısız kaldı. Bu saldırılarda müttefik donanmasının ön safında bulunan kalyonların çoğu tahrip edildi. Müttefik donanmasını yarmak için hücum emri veren Barbaros birinci sırayı ikiye ayırarak Andrea Doria kumandasındaki kadirgalara saldırdı. Turgut Reis'in de kendi filosuyla arkadan çevirmesi üzerine imha edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Andrea Doria geri çekilme kararı aldı. Bu yüzden Venedik donanması komutanı Capello tarafından savaşmamakla suçlandığı ileri sürülür. Osmanlı donanması beş saat süren bu savaşın ardından geri çekilen müttefik donanmasını takip etmişse de fırtına çıkması ve havanın kararması sebebiyle fenerlerini söndüren Andrea Doria'nın izini kaybetti. Barbaros iki saat süren bir takipten sonra geri dönerek Aya-mavra'da sabaha kadar bekledi; pek çok esir ve ganimet almış olarak Preveze'deki üssüne döndü. Savaşta müttefik donanması kalyon türü 128 gemisini kaybetti (Celâlîzâde, vr. 322^b-326^a; Lokmân b. Hüseyin, vr. 67^a; *Mehmed b. Mehmed er-Rûmî'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbâr'ı*, vr. 58^b-59^a; Kâtib Çelebi, s. 80-82; Bradford, s. 197-208). Preveze deniz zaferinin haberini Boğdan seferi dönüşünde Yanbolu'da bulunan Kanûnî Sultan Süleyman'a 20 Cemâziyelevvel 945'te (14 Ekim 1538) Barbaros'un oğlu Hasan Bey ulaştırdı. Barbaros'tan gelen fetihnâme devlet erkânı tarafından ayakta dinlendi ve büyük bir sevinç vesilesi oldu (Celâlîzâde, vr. 322^b; *Mehmed b. Mehmed er-Rûmî'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbâr'ı*, vr. 58^b).

Preveze
Deniz
Muharebesi'ni
tasvir eden
Osman
Nûri Paşa'nın
yağlı boya
tablosu
(İstanbul
Deniz Müzesi)

Bu sırada elinde kalan donanmasıyla Hersek kıyılarındaki Kotor körfezinde bulunan Nova'ya saldıran Andrea Doria, 3 Cemâziyelâhîr 945'te (27 Ekim 1538) işgal ettiği kaleye 3-4000 asker yerleştirerek bölgeden ayrıldı (Celâlîzâde, vr. 331^b). Nova Kalesi'nin işgal edildiği haberinin alınmasına rağmen mevsim geçtiği için İstanbul'a dönen donanma kış mevsiminde yeniden hazırlandı. 15 Muharrem 946'da (2 Haziran 1539) 155 gemilik bir donanma ile İstanbul'dan hareket eden Barbaros'un maiyetinde reis, savaştı, kürekçi ve halatçı olmak üzere 27.204 kişi bulunuyordu (BA, MAD, nr. 523, s. 560-565). Karadan Ulama Paşa emrindeki beş sancak askerinin de katılmasıyla üç hafta süren bir kuşatmadan sonra Nova Kalesi 22 Rebîülevvel 946'da (7 Ağustos 1539) geri alındı (Lutfî Paşa, s. 369; Lokmân b. Hüseyin, vr. 67^a; Arıkan – Toledo, s. 276). Celâlîzâde, Nova'nın geri alınma tarihini 9 Rebîülâhîr (24 Ağustos) olarak vermektedir (*Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 335^a-336^a). Bu sırada Preveze Kalesi de tamir edildi (BA, MAD, nr. 523, s. 71-73).

Preveze Deniz Muharebesi'nin kazanılmasında Barbaros'un taktiği yanında donanmadaki gemi cinslerinin de etkisi olmuştur. Müttefik donanmasındaki büyük kalyonlara karşılık Osmanlı donanmasında sadece kadirgaların bulunması ve savaşın kadirgaların zaferiyle sonuçlanması, Osmanlı donanmasında uzun süre kadirga türü gemilerin tercih edilmesine yol açacaktır. Akdeniz kıyılarının fizikî durumu ve iklimi kadirgalar lehine önemli bir avantaj sağlıyordu. Orta Akdeniz'de durgun havalar günlerce sürüyor ve yelkenli gemiler koylarda ve küçük limanlarda kullanışsız hale geliyordu. Yelkenlilerin seri hareket edememesi ve manevra kabiliyetinin azlığına karşılık top menzili daha uzun olan kadirgalar süratle hareket edebiliyor, sığ yerlerde dolaşabiliyordu.

Hıristiyan dünyası Preveze Deniz Muharebesi'yle Akdeniz'deki hâkimiyetini kesin biçimde kaybetti (Braudel, II, 152, 176). Preveze hıristiyan devletleri için olduğu kadar Osmanlı Devleti denizciliği için de bir dönüm noktası oldu. O zamana kadar esas olarak bir kara devleti olan Osmanlılar tam anlamıyla deniz siyasetinin içine girdiler. Preveze'den sonra müttefik Avrupa devletleri bir daha ancak İnebahtı'da (1571) Osmanlı Devleti'ne karşı çıkabildi. Preveze'deki müttefik hıristiyan devletlerinin mağlûbiyetini sonuçları bakımından İnebahtı'daki Osmanlı mağlûbiyetiyle karşılaştırmak

anlamsızdır. Preveze'nin sonuçları bir aşrın üçte birini Osmanlılar lehine etkilediği halde İnebahtı'nın ertesi yılı Akdeniz'e açılan yeni Osmanlı donanması karşısına sa-vaşacak bir donanma dahi çıkmamıştı.

BİBLİYOGRAFYA :

Gazavat-ı Hayrettin Paşa (haz. Deniz Müzesi Komutanlığı), Ankara 1995, s. 197-209; Lutfî Paşa, *Tarih* (nşr. Âlî Bey), İstanbul 1341, s. 367-370; Celâlîzâde, *Tabakâtü'l-memâlik*, vr. 320^b-327^a, 335^a-336^a; Âli Mustafa Efendi, *Künhü'l-ahbâr*, İÜ Ktp., Nâdir Eserler, TY, nr. 5959, vr. 272^b-275^b; Lokmân b. Hüseyin, *Züdetü't-tevârih*, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi, nr. 1973, vr. 67^a, 294^b-295^b; *Mehmed b. Mehmed er-Rûmî (Edirneli)'nin Nuhbetü't-tevârih ve'l-ahbâr'ı ve Tarih-i Âli Osmân'ı* (haz. Abdurrahman Sağır, doktora tezi, 2000), İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, vr. 57^a-59^a; Peçuylu İbrâhim, *Tarih*, I, 213-217; Kâtib Çelebi, *Tuhfetü'l-kibâr fi esfâri'l-bihâr* (haz. Orhan Şaik Gökyay), İstanbul 1973, s. 75-85; E. Bradford, *Barbaros Hayrettin* (trc. Zehra Ağralı), İstanbul 1970, s. 181-208; Danişmend, *Kronoloji*², II, 200-201, 204-205, 210-217, 219; F. Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* (trc. Mehmet Ali Kılıçbay), İstanbul 1990, II, 152, 176; Muzaffer Arıkan – P. Toledo, *XIV-XVI. Yüzyullarda Türk-İspanyol İlişkileri ve Denizcilik Tarihimize İlgili İspanyol Belgeleri*, Ankara 1995, s. 276; J. F. Guilmartin, *Gunpowder and Galleys: Changing Technology and Mediterranean Warfare at Sea in the 16th Century*, Cambridge 2003, s. 57-71; M. Tayyip Gökbilgin, "Venedik Devlet Arşivindeki Vesikalar Külliyyatında Kanunî Sultan Süleyman Devri Belgeleri", *TTK Belgeler*, I/2 (1964), s. 121-128; Afif Büyüktuğrul, "Preveze Muharebesine İlişkin Belgeler", *TTK Belleten*, XLII/168 (1978), s. 629-665.

İDRİS BOSTAN

PRILOZI za ORJENTALNU FILOLOGIJU

Saraybosna'da
Şarkiyat Enstitüsü tarafından
yayımlanan ilmi dergi.

1950 yılında kurulan Orijentalni Institut U Sarajevu'nun yayın organıdır. İlk sayısı aynı yıl çıkan dergi sekizinci sayıya kadar *Prilozi za Orijentalnu Filologiju i Istoriju Jugoslovenskih Naroda pod Turskom Vladavinom*, sekizinci sayıdan itibaren günümüze kadar (2004, 52-53. sayılar) *Prilozi za Orijentalnu Filologiju* ismiyle neşredilmiştir. Önceleri yılda bir cilt yayımlanan dergi daha sonra düzensiz çıkmaya başlamış ve zaman zaman iki yılda bir çıkabilmiştir. Bilimsel çalışmalarda dergiye yapılan atıflar POF kısaltmasıyla gösterilmektedir.

Saraybosna Şarkiyat Enstitüsü'nün kuruluş gayesine uygun olarak dergideki yazılar üç ana başlıkta toplanabilir (Filoloji; Tarih ve Diplomatik; Çeviri, bibliyografya

ve nekroloji). Öncelikle Arapça, Türkçe ve Farsça yazılmış Boşnak kültür mirasını ortaya çıkaran ekibin dergideki çeşitli makaleleri Osmanlı dönemine ait dil ve edebiyat sahasına bir katkı sağlama amacını taşır. İkinci olarak Osmanlı dönemi Bosna-Hersek ve Yugoslavya'sına ait bölgelerin tarihi, dinî ve kültürel durumu ele alınıp işlenmektedir. Üçüncü olarak dergide çeviriler, bibliyografya çalışmaları, nekroloji araştırmaları, bilimsel toplantılar, vefeyât, kitâbiyat ve şarkiyata ait dergilerin tanıtımı yer almaktadır.

Derginin yayın hayatı başlıca iki döneme ayrılır. Birinci dönem kuruluşundan 17 Mayıs 1992 tarihine kadar geçen süre olup bu süre içinde dergi Yugoslavya çapında şarkiyat alanındaki çalışmaların öncülüğünü yapmıştır. Kuruluşunda ve ilk sayılarında derginin başında Branislav Djurdjev vardı. Bosna-Hersek savaşı esnasında (1992-1995) dergi çalışmaları zor şartlar altında da olsa sürmüştür. Savaş sonrasında günümüze kadar özellikle Bosna-Hersek merkezli çalışmalara yer verilmektedir. Orijentalni Institut tarafından düzenlenen bilimsel toplantıların tebliğleri de *Prilozi*'de yayımlanmış, 1990'da Şarkiyat Enstitüsü'nün 40. yıl dönümü münasebetiyle düzenlenen İslâm dini ve kültürünün Bosna eyaletinde yayılması konulu bilimsel toplantının bütün tebliğleri 41. sayıda neşredilmiştir. 17 Mayıs 1992'de Sırp güçlerinin saldırısına uğrayan enstitü binası yakıldığından burada bulunan derginin bütün sayıları yok edilmiş, 41. sayısı Islamic Relief UK tarafından ofset baskıyla 1993'te yeniden yayımlanmıştır. Derginin 52 ve 53. sayıları yıllık halinde çıkmıştır (Sarajevo 2004).

Prilozi'de yayımlanan makalelerin büyük bir kısmı Boşnakça, Sırpça ve Hırvatça, bir kısmı da Almanca, İngilizce, Fransızca, Rusça, Slovence ve Türkçe'dir. Dergide yazıları çıkanlar arasında Besim Korkut, Branislav Djurdjev, Halil İnalıcık, İsmail Eren, M. Tayyip Gökbilgin, Ömer Lutfi Barkan, Gliša Elezović, Hazim Şabanović, Hamit Hacıbeğiç, Fehim Bayraktareviç, Hasan Kaleşi, Mehmet Müezzinoviç, Muhammed Hacıyahîç, Fehim Nametak ve Behija Zlatar gibi araştırmacılar anılabilir (Ljubović v.dğr., s. 39-84). Yayımlandığı tarihten bu yana dergi Leiden'deki Brill Yayinevi tarafından dünyaca ünlü otuz dergi arasında referans olabilecek kaynak olarak kabul edilmiştir (Aličić, XLI [1991], s. 15).

Dergide Osmanlı tarihiyle ilgili Hamdiya Kreşevlyakoviç'in "Prilozi povijesti bosanskih gradova pod turskom upravom"